

İktidar, bilgi ve üniversiteler: Türkiye'nin ihraç "barış için akademisyenler"i*

Yazar: Serhat Tutkal | 15 Temmuz 2020

Serhat Tutkal

Özet

Bir yandan neoliberal piyasadan bir yandan da otoriter devlet aygıtından kaynaklanan baskılar birçok ülkede entelektüel kurumları, başta üniversiteler olmak üzere, kırılğan ve güvencesiz hâle getirdi. Akademik kurumların -her ne kadar büyük ölçüde özerkliklerini yitirmekte ve bilgi üretme biçimleri mevcut iktidar ilişkilerini onaylayan ve yeniden üreten biçimlerle sınırlandırılmakta olsa da- üniversitelerin hâlâ en önemli direniş mekanlarından biri olduğunu, tam da bu yüzden, özellikle otoriter rejimlerin hâkim olduğu ülkelerde, sistematik bir biçimde devlet baskısına uğradıkları ve aşırı sağ oluşumlar tarafından hedef gösterildikleri söylenebilir. Üniversitelerin barındırdığı direniş imkânları çok önemli olmakla birlikte akademinin içinde bulunduğu sıkışmışlığı aşmak için bilginin üretilip yayılabileceği alternatif mekânların inşasına ihtiyaç duyduğumuz görülmektedir. Dayanışma Akademileri örneği hem bu mekânların bilgi-iktidar ilişkisini nasıl farklı biçimlerde kavrayabileceğini göstermekte hem de bu mekânların karşılaşabileceği bazı sorunları tespit etmemize olanak sağlamaktadır.

Tanıtım Yazısı

Barış için Akademisyenler bildirisi ve sonrasındaki linç ve ihraç süreci bilgi-iktidar ilişkisi

çerçevesinde incelendiğinde bu süreçte çeşitli bilme, bilgi üretme ve bilgiyi yayma biçimlerinin iktidar ilişkileriyle arasındaki dinamiklerin farklı biçimlerde açığa çıktığı çok sayıda örnek görülebilir. Bunlar arasında ULAKBİM'in ihraç edilen akademisyenlerin dergilerde editör, editör yardımcısı, hakem kurulu üyesi gibi görevlerde bulunmaları halinde "durumlarının yeniden değerlendirilmesi" çağrısı yapan ve sorumluluğun dergilere ait olduğunu tehditkâr biçimde belirten 17 Mart 2017 tarihli yazısı ile ihraç edilen akademisyen olduğu için Hacettepe Üniversitesi'nde 10 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilecek Hannah Arendt Sempozyumu programından sunuşu çıkarılan Dr. Serdar Tekin'e uygulanan sansür örnekleri üzerinden bilgi-iktidar ilişkisinin belirli bir biçimde kavranmasının sonuçlarına işaret etmeyi amaçlıyorum. Bir başka örneğe, "dayanışma akademileri" örneğine, baktığımızda ise bu örnek üzerinden bilgi-iktidar ilişkisini başka bir biçimde kavramanın mümkün olduğunu tespit edebilmekte ve böylesi bir kavrayıştan temellendirilen bilgi üretme ve bilgiyi yayma eylemlerinin özgürleştirici siyasal potansiyellerini görebilmekteyiz. Buradan hareketle akademinin ve akademik bilgi üretiminin ikili karakterini, yani akademinin hem baskıcı, tektipleştirici, heterodoks bilgileri dışlayıcı hem de baskıdan özgürleştirici ve devrimci özelliklere sahip olduğunu iddia etmek mümkündür.

ULAKBİM'in yazısında ve Hannah Arendt Sempozyumu'nun düzenleyicilerinin tavrında gördüğümüz şey bilgi-iktidar ilişkisinin dışlayıcı ve tektipleştirici bir biçimde kurulmasıyla sonuçlanmaktadır. Bunun karşısında "dayanışma akademileri" örneğinde gördüğümüz türden bir bilgi-iktidar ilişkisi kavrayışı ise bilginin toplumsal sorumluluk bilinciyle kolektif bir biçimde inşa edilmesiyle sonuçlanır. İlk örnekte bilgi tek bir merkeze bağlanmıştır, bu merkez tarafından doğrudan şekillendirilir ve homojenleştirilir; buna direnen heterodoks bilme biçimleri ise ortadan kaldırılır, heterodoks bilgilerin meşruiyeti yok sayılır, heterodoks bilgi üretmekte ısrar eden özneler de akademik topluluğun dışına atılır. İkinci örnek ise bilginin ademi merkezileştiği, merkezin bilgi üretim sürecine doğrudan müdahalesinin önüne geçildiği, belirli bir biçimde ve belirli bir kaynaktan üretilen bilginin sözde "objektiflik" iddialarının reddedildiği bir heterodoks bilgi inşası sürecinin örneği olarak okunabilir.

Otoriter devlet aygıtları ve son dönemde iyice yaygınlaşan neoliberal politikalar üniversiteleri "dayanışma akademi"lerinde gördüğümüz türden heterodoks ve devrimci bilgi üretme biçimleri için gün geçtikçe daha elverişsiz bir hâle getirmekte. Neoliberal performans kriterleri ve bu kriterlerden doğru akademisyenleri değerlendiren devlet kuruluşları çeşitli biçimlerde heterodoks bilgileri akademik alandan dışlamakta, otoriter neoliberalizmin bayrak taşıyıcılığını üstlenen aşırı sağ hükümetler ise akademisyenleri ve akademik kurumları itibarsızlaştırmakta, mevcut akademisyenler arasındaki yarılma ve bölünmeleri kışkırtmakta, bu stratejileri polis, paramiliter gruplar, idari ve hukuki soruşturmalar gibi doğrudan baskı araçlarıyla da desteklemektedir. Bu şartlar altında, her ne kadar üniversiteler hâlâ alternatif bilgi üretme ve bilgiyi yayma olanaklarını barındırmakta ve özellikle otoriter rejimlerde siyasal iktidar karşısında önemli bir direniş alanı olma potansiyeline sahip olsaydı da akademik bilgi üretiminin üniversitelere hapsedilmekten kurtarılması gerekmektedir. Böylesi bir imkânı yaratabilmek ise maddi koşullara bağlıdır. Heterodoks bilgi üretimini sürdüreceği alternatif alanların inşası için gerek araştırma masraflarının gerekse araştırmacıların maaşlarının ödenebileceği bir bütçe ve araştırmaya uygun fiziki koşullar gerekmektedir. Bu alanların hem neoliberal piyasa baskısından hem de otoriter devlet baskısından görece özgürleştirilmiş alanlar olabilmeleri için, oluşturulacak yeni kurumların alternatif biçimlerde finanse edilmeleri şarttır. Bunun sağlanabilmesi için ise otoriter neoliberalizm karşısında akademik ve entelektüel kurumlar uluslararası dayanışma pratikleri geliştirmelidir. Henüz bu pratiklerin inşa edildiği söylenemez, şimdilik risk altındaki akademisyenlere yönelik burslarla ve başka türden geçici yardımlarla durum idare edilmeye çalışılmaktadır. Otoriter neoliberalizmin ABD ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde iktidara gelen aşırı sağcı temsilcileri bu baskıların yalnızca Türkiye ve Hindistan gibi ülkelerle sınırlı kalmayacağını, küresel bir olgu olarak tüm akademik kurumlara yönelik bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Bu koşullar altında dünyanın her yerinde alternatif bilgi üretimine

yönelik oluşumları destekleyecek çapta bir uluslararası dayanışma bir an önce inşa edilmediği takdirde bugün kendini en güvende hisseden, akademik özgürlükler bakımından en ileride olduğu düşünülen kurumlar bile yakın gelecekte kendilerini tehdit altında bulabilirler.

Makalenin tamamına [buradan](#) ulaşabilirsiniz.